

STAATSTOEZICHT OP DE PARTICULIERE LEVENSVZERZEKERING

Dr. C. G. VON REEKEN. De onmacht van den Minister van Justitie en van de rechterlijke macht, tegenover verkeerde handelingen en wetsovertredingen van Naamlooze Vennootschappen. Haarlem. F. Bohn. 1908.

Bovengenoemde brochure geeft mij aanleiding het onderwerp te behandelen, dat in den titel van dit opstel staat vermeld. De brochure zelve kan ik daarbij grootendeels buiten bespreking laten, inzoover zij bevat een heftigen aanval op een onzer levensverzekeringmaatschappijen. Als zoodanig is zij n°. 3 in de rij, doch de beide eersten zijn niet in den handel en kunnen dus hier terzijde gelaten worden. Doch in n°. 3 richt de schrijver zich tot het publiek, nadat hij te vergeefs pogingen heeft aangewend om gehoor te vinden bij den Minister van Justitie en zijn aanklacht te brengen bij de rechterlijke macht. De eerste zond hem van Pontius naar Pilatus, en de tweede vond geen termen om de zaak te onderzoeken. Zoo bleef den schrijver niets anders over, dan zich te wenden tot het publiek, doch ook hier vond hij nauwelijks gehoor omdat de zaak van te ingewikkelden aard is om tot hem door te dringen en het gewicht van de aanklacht te beseffen. Ook de vakbladen zwijgen, hetzij uit onmacht tot een juiste beoordeeling, hetzij omdat zij meer prijs stellen op de gunst van directeuren dan op onpartijdige voorlichting van belanghebbenden.

Toch is de zaak van groot belang en verdient nadere overweging. Hier toch staat tegenover een Maatschappij een aandeelhouder, die klachten heeft tegen het bestuur, deze klachten met cijfers en tabellen uiteen zet, kosten noch moeite ontziet om een grondig onderzoek uit te lokken en van de bevoegde macht een uitspraak te verkrijgen. Machteloos staat hij, niet tegenover weerspraak en contra-argumenten, maar tegenover een dof stil-

zwijgen. Buiten twijfel wijst dit op een wondeplek in het maatschappelijk leven. Niet slechts door de aandachtige lezing der brochures, maar ook op grond van eigen ervaring, welke daarmede in veel opzichten overeenstemt, acht ik mij verplicht die wondeplek nader bloot te leggen, om tevens aan te dringen op middelen tot genezing, waarvan het gemis zich duidelijk doet gevoelen. Hetgeen ik tot staving mijner meening in deze zal aanvoeren berust op ervaring; ik zal daarbij echter namen van Maatschappijen en daaraan verbonden personen verzwijgen, om mij tot het zakelijke te bepalen. Doch ik verklaar mij bereid, indien twijfel aan de juistheid mijner mededeelingen mocht rijzen, deze door het leveren van bewijsstukken te bevestigen.

I.

Op den staat van wetteloosheid, waarin ten onzent het levensverz.-bedrijf verkeert, is reeds herhaaldelijk en met nadruk gewezen. Zelfs werden reeds twee staatscommissiën ingesteld om een wettelijke regeling te ontwerpen, beide hebben haar taak volbracht en voorstellen ingezonden, doch leden aan hetzelfde euvel: de verdeeldheid van de leden onderling omtrent de grondslagen eener wettelijke regeling. Daardoor waren beide commissiën tot machteloosheid gedoemd en hadden de voorstellen van meerderheid en minderheid geen verder gevolg. Verscheidene jaren zijn hierover heengegaan en nog verkeert de zaak in statu quo; enkele stemmen verheffen zich wel eens in eerste of tweede kamer; soms bevatten de dagbladen het bericht, dat aan het departement van binnenlandsche zaken (waar de zaak trouwens niet thuis hoort) een wettelijke regeling wordt voorbereid, doch daarbij blijft het; van afdoende maatregelen is niets te bespeuren.

Gevaarlijk in deze is de redeneering van hen, die de zaak op de lange baan wenschen te houden, dat vooraf moet gaan een nieuwe wettelijke regeling der naamlooze vennootschappen alsmede van het contract van verzekering; moet daarop gewacht worden, dan is stellig de zaak ad calendas graecas verschoven.

Hier hebben wij te doen met een contract sui generis, dat zich van alle andere contracten niet slechts onderscheidt

door het groote geldelijke belang, dat daaraan is verbonden, maar vooral door het knellende van den band, van welken de contractant, nadat hij zich dien eenmaal in goed vertrouwen heeft aangelegd, zich niet meer of althans niet zonder groote schade kan losmaken, indien dat vertrouwen om welke reden ook aan het wankelen raakt. Heeft iemand voor het hem op gevorderden leeftijd overgebleven gedeelte van zijn fortuin een lijfrente gekocht, in het vertrouwen dat jaarlijks tot zijn dood het hem toekomend bedrag door de maatschappij zal worden uitbetaald, en zijn vertrouwen in de soliditeit dezer maatschappij komt om welke reden ook aan het wankelen, dan staat hem geen middel ten dienste om zich zonder schade los te maken: hij is voor het vervolg aan die maatschappij prijs gegeven, slechts de dood kan hem van zijn zorg verlossen. Op gelijke wijze gaat het met iemand, die zich opofferingen getroost om de toekomst zijner echtgenoot of van kinderen te waarborgen door het sluiten van een contract bij overlijden. Heeft hij jaren lang premie betaald in het goed vertrouwen, dat na zijn overlijden de verzekerde som in den vorm van een jaarlijksch pensioen of van een uitkeering in eens zal worden uitgekeerd, en dat vertrouwen wordt door de handelingen der maatschappij geschokt, dan staat hij weerloos en kan geen recht verkrijgen; zijn klacht wordt zoowel bij den Minister als bij de rechterlijke macht zonder nader onderzoek terzijde gelegd. Een procedure kan hij niet beginnen, de maatschappij heeft daarbij alle troeven in handen; geld, raadgevers en invloed. Zoo staat hij machteloos, terwijl een staking van premie-betaling al zijn vroegere betalingen doet verloren gaan; zoo moet hij met de betaling doorgaan, ook al heeft hij het vertrouwen op de geldelijke verzorging van natelaten betrekkingen verloren.

Een levensverz.-maatschappij heeft groote sommen in kas, die moeten beschouwd worden als geleend geld, dat zij bij tijd en en wijlen weer moet teruggeven, zoodat zij daarvoor verantwoordelijk is. Doch het eigenaardige is hier, dat geen vordering op haar kan verhaald worden, vóór het oogenblik, waarop het gesloten contract aanspraak geeft, en dat is in vele gevallen eerst na den dood van den contractant. Deze moet dus leven in het vertrouwen, dat de maatschappij na zijn overlijden haar verplichting zal kunnen en willen naleven, zoo als hij dit ge-

durende zijn leven heeft gedaan. Waarop steunt dit vertrouwen? Ziedaar de wondeplek, die door bovengenoemde brochure wordt blootgelegd; de zakelijke waarborgen zijn ten eenenmale onvoldoende en het zwakke van persoonlijke waarborgen in finansiële aangelegenheden behoeft niet meer te worden blootgelegd.

Dergelijke overwegingen hebben de besturen van de meeste rijken er toe gebracht langs wettelijken weg de zaak te regelen en daardoor het vertrouwen in levensverz.-maatschappijen te versterken. Het moreele doel dezer instellingen staat zoo hoog, en is daarbij van zulk een omvang, dat deze staten het noodig achtten de noodige waarborgen voor de richtige naleving der gesloten contracten door wettelijke voorschriften aangaande het beheer vast te stellen en op de naleving daarvan toezicht uit te oefenen. Nog niet lang geleden is voor het Duitsche rijk zulk een regeling vastgesteld en ingevoerd; Frankrijk heeft deze handelwijze nagevolgd, Oostenrijk, Rusland, Zwitserland waren reeds vroeger hiertoe overgegaan, evenzoo de staten van Noord-Amerika, terwijl Engeland lang te voren een regeling van het bedrijf had ingevoerd, waarbij geen staatsinmenging wordt toegestaan, maar wel controle van het publiek kan plaats hebben door volledige openbaarheid.

In ons land bestaat noch staatstoezicht, noch de noodige openbaarheid; koninklijke besluiten, welke hierop betrekking hadden, zijn door den Hoogen Raad ongeldig verklaard en hadden ook geen levenskracht. En wat de openbaarheid betreft, geeft elke Maatschappij verslag naar eigen goedvinden, deelt mede, wat zij oirbaar acht en verzwijgt wat dikwijls voor de kennis van den toestand der maatschappij van het hoogste belang is, maar door het bestuur liever in de schaduw wordt gelaten. Het is dus een toestand van volslagen bandeloosheid, en dat in een zaak van zulk een hoog belang!

Aangezien echter van wege deze Maatschappijen wordt beweerd, dat zij het in haar gestelde vertrouwen ten volle verdienen, kan het niet overbodig zijn de gronden, waarop zij zich beroepen, aan een nader onderzoek te onderwerpen. Daarbij moet echter een dezer gronden terstond uit het debat worden verwijderd. Dat is het beroep op het feit, dat zij tot nu toe nog niet in haar verplichtingen zijn te kort geschoten. Want het eigenaardige van het contract van levensverzekering tegenover

andere verzekeringscontracten is de onzekere, en dikwijls lange duur, na welken de verplichting voor de maatschappij ontstaat. Het is zeer goed mogelijk, dat de maatschappij aan haar actueele verplichtingen voldoet, zich uiterlijk in bloeienden toestand bevindt en toch de kiem der ontbinding in zich draagt.

Een merkwaardig voorbeeld uit mijn ervaring kan dit bevestigen. Het weduwenfonds voor officieren van het Ned.-Ind. leger, zijnde een bijzondere instelling doch onder rijkstoezicht, bevond zich vele jaren geleden in zulk een schijnbaar gunstigen toestand, dat naar het oordeel der autoriteiten de contributie der deelhebbers zonder schade kon verlaagd worden. Nadat dit reeds enkele jaren had plaats gehad, bevond de Minister van Koloniën bij het nagaan van het jaarverslag en de daarbij gevoegde staten, dat de toestand niet zoo bevredigend was als men wilde doen voorkomen. Doch zich niet in staat gevoelende de zaak in den grond te beoordeelen, wilde hij hieromtrent door een deskundige worden voorgelicht. Zoo werd mijn advies ingeroepen en werden mij de noodige gegevens verschaft om een grondig onderzoek in te stellen. De uitslag hiervan bracht aan het licht, dat de toestand hoogst bedenkelijk, en de financiële ondergang bij voortgang op den ingeslagen weg onvermijdelijk was. Dan zou na eenige jaren het fonds niet meer in staat zijn de toegekende weduwe- en weezen-pensioenen uit te keeren, hetgeen dus gelijk zou staan met faillietverklaring. De toestand was volgens dat advies slechts te redden door verhooging der contributie tot het aanvankelijk hiervoor vastgestelde peil, terwijl de door de verlaging aangebrachte schade slechts kon worden goed gemaakt door subsidie uit 's Rijks schatkist. Hierbij werd op voorstel van den Minister onder medewerking der wetgevende macht — niet zonder tegenstand van de zijde der vroegere beheerders — overgegaan. Nu ontvangt reeds vele jaren het fonds een jaarlijksch subsidie van drie ton en nog is de tijd in een ver verschiet, waarop dit subsidie als overbodig kan worden ingetrokken. Nog altijd wijst de balans een te kort aan op de waarde der verplichtingen, en heeft een berekening mij geleerd, dat zonder dat subsidie thans het oogenblik zou aanbreken, waarop het faillissement van het fonds onvermijdelijk ware — dat is ongeveer twintig jaren, nadat het eerste onderzoek de kiem daarvan had aangewezen. Toch voldeed het

fonds toen nog aan zijn verplichtingen. Met het fonds voor Indische ambtenaren heeft hetzelfde plaats gehad; het kan slechts voor den ondergang worden behoed door een jaarlijksch subsidie van vijf tou, evenzoo voor onbepaalden tijd. De wetenschappelijke balansen dezer fondsen zijn zoo ongunstig, dat een deskundige mij naar aanleiding daarvan nog onlangs schreef, hoe slechts door staatshulp de fondsen boven water gehouden worden en elke particuliere maatschappij onder dergelijke omstandigheden onfeilbaar zou zijn ten gronde gegaan. En toch waren beide fondsen oorspronkelijk op goede grondslagen gevestigd; ware men daarvan niet afgeweken zij zouden zich voortdurend in bloeienden toestand hebben bevonden en nog bevinden. Slechts het onverstand van kortzichtige bestuurders leidde op aandrang der deelgenooten door verlaging van contributie op den dwaalweg; eenmaal daarop gekomen kost het de grootste moeite tot den goeden weg terug te keeren en kan de ondervonden schade slechts door groote offers worden goedgeemaakt.

Hoe ook particuliere levensverz.-maatschappijen zich op dien dwaalweg kunnen bevinden, terwijl zij schijnbaar in bloeienden toestand verkeerden en door hun verslagen den waren toestand verbergen, zal nu worden aangetoond. Maar hier komt de staat niet tusschen beide om het gat in de financiën door subsidies te stoppen, zoodat de ondergang onvermijdelijk is. De deskundige staat hiertegenover, als Cassandra bij de ramp van Troje — hij kan den ondergang voorspellen — maar, vindt hij geen geloof, zoo kan hij dien niet voorkomen!

II.

Laten wij thans nagaan, welke waarborgen, bij het ontbreken eener wettelijke regeling, de levensverz.-maatschappijen aanbieden voor een richtige vervulling der verplichtingen, die zij ook voor een verre toekomst op zich hebben genomen. In de eerste plaats komen dan de statuten, welke bij Koninklijk besluit moeten worden goedgekeurd en in de Staatscourant afgekondigd. Hoe weinig waarborg hierin is gelegen, is van algemeene bekendheid en behoeft niet nader te worden uiteengezet. De eisch is slechts van formeelen aard; hoe gebrekkig de statuten verder

ook zijn, hoe weinig betrouwbaar de onderneming is en hoe weinig bekend de daarin genoemde hoofden van bestuur, indien aan enkele formeele eischen is voldaan (en daarvoor zorgt een notaris), op de Koninklijke goedkeuring kan gerekend worden. In dit onderwerp, dat reeds herhaaldelijk zoowel in de volksvertegenwoordiging als in de pers ter sprake kwam, behoef ik mij thans niet te verdiepen. Het bezwaar geldt niet slechts maatschappijen van levensverzekering, maar ook maatschappijen en ondernemingen van anderen aard.

Volgens de statuten is de algemeene vergadering van aandeelhouders oppermachtig en beslist in hoogste instantie over de goedkeuring van balanssen, over aanstelling en ontslag van directeuren en commissarissen, over de hun toe te kennen belooningen, over de verdeeling van het batig saldo. Dit schijnt van hoog belang, doch het is slechts schijn; de praktijk laat daarvan in werkelijkheid niets over. Om dit aan te toonen zullen wij nagaan hoe in vele gevallen wordt gehandeld. De oproeping voor de algemeene vergadering geschiedt volgens de statuten in dagbladen ter keuze der directie. Leest de aandeelhouder zulk een advertentie niet, of behoort geen dezer drie tot zijn dagelijksche lectuur, dan blijft hij van de zaak onkundig. Valt zijn oog er op en neemt hij zich voor de vergadering bij te wonen, dan moet hij vooraf het bewijs van zijn deelgenootschap verzenden of althans met zich nemen en zich de moeite en kosten getroosten om op den aangewezen dag ter vergadering te gaan. Nauwelijks weet hij wat behandeld zal worden, want in de aankondiging wordt slechts vermeld, dat de balans met de winst- en verliesrekening of wel de in te dienen voorstellen ten kantore der maatschappij ter visie liggen. Wil de aandeelhouder zich hiervan op de hoogte stellen, dan moet hij vooraf gaan om de stukken in te zien, welke ter visie liggen, maar hem zonder toelichting worden voorgehouden. Laat hij zich hierdoor niet ontmoedigen, dan bevindt hij zich ter vergadering tegenover een in alle opzichten wel toegerust bestuur, tot zijn verwondering niet zelden alléén, of anders in gezelschap van lotgenooten, die hij nauwelijks bij name kent. Onder die omstandigheden ontzinkt hem de moed om eenige aanmerking te maken, zelfs om tot het bestuur vragen te richten, die zijn onkunde omtrent de te behandelen zaak aan

het licht zouden brengen. Trekt hij toch de stoute schoenen aan en maakt bedenking tegen de uitkomst der balans, tegen een voorstel waarvan hij de strekking door gemis van toelichting niet kan beoordeelen, dan wordt hij zoo duchtig door den voorzitter of een der leden van het bestuur op zijn plaats gezet, dat hem alle moed ontzinkt om zich te verzetten en het heilige voornemen opvat om nooit meer aan zulk een vergadering deel te nemen. Hoe het gaat met den aandeelhouder, die zich door ijverige studie van alle documenten op de hoogte der zaak heeft trachten te stellen en aldus gewapend ter vergadering komt of op andere wijze zijn bedenkingen aan het bestuur te kennen geeft, daaromtrent leert het aan het hoofd van dit opstel genoemde boekje merkwaardige bijzonderheden. Machteloos staat hier de aandeelhouder; hij heeft zich slechts te onderwerpen aan de besluiten van het bestuur; ook de benoemingen worden door de leden daarvan gedaan, de tractementen en aan hen toe te kennen belooningen ook door hen zelve bepaald. Slechts in het uiterste geval, dat de zaak reeds is misgelopen en buitengewone maatregelen moeten genomen worden om het gestrande schip weer vlot te krijgen, worden aandeelhouders met aandrang bijeen geroepen; dan moeten zij komen of zich laten vertegenwoordigen om te redden, wat alsnog uit de schipbreuk te redden valt. Doch zoolang het nog zoover niet is, blijft de oppermachtige vergadering van aandeelhouders een ijdele vertoouing en dient slechts tot dekmantel voor eigenmachtige handelingen van het bestuur.

Hoe het gaat met wijziging van statuten, daarvan kan ik een merkwaardig voorbeeld bijbrengen. Ik wist dat bij een maatschappij, waarvan ik aandeelhouder ben, een ingrijpende statutenwijziging in bewerking was. Uit vrees dat de aankondiging der vergadering, waarin zij zou worden behandeld, aan mijn aandacht zou ontsnappen, had ik het bestuur schriftelijk verzocht mij daarvan mededeeling te doen. Die mededeeling ontving ik ook, maar nadat de vergadering had plaats gevonden; zelfs van de voorgestelde wijzigingen der statuten, was aan aandeelhouders vooraf geen mededeeling gedaan. De vergadering was dan ook, zooals ik later vernam, door geen enkele aandeelhouder buiten het bestuur bijgewoond. Toch waren de wijzigingen zeer ingrijpend en ten nadeele van aandeelhouders, zoodat het bestuur

gegronde reden had, om de behandeling der zaak voor aandeelhouders verborgen te houden. Terwijl toch in de oorspronkelijke statuten was bepaald, dat van het saldo der winst- en verlies-rekening eerst rente zou worden betaald over de verplichte en onverplichte storting op de aandelen, daarna winst aan verzekeren, welke hierop volgens contract aanspraak hadden, was nu de regeling omgekeerd: eerst uitkeering van winst aan verzekeren; schoot er wat over, dan eerst rente over het gestorte kapitaal, zelfs over de vrijwillige storting, die toch slechts als geleend geld is te beschouwen, waarover bona fide in de eerste plaats rente moet worden uitgekeerd. Tot mijn verwondering waren ook deze wijzigingen koninklijk goedgekeurd en werd ik met mijne mede-aandeelhouders daarmee eerst in kennis gesteld, nadat dit had plaats gehad. Op zulk een wijze worden de belangen van aandeelhouders behartigd, door hen, welke tot de behartiging daarvan in de eerste plaats zijn geroepen.

Een andere waarborg, ditmaal van persoonlijken aard, wordt gezocht in de benoeming van Commissarissen. Verkozen worden dan mannen van goeden naam op maatschappelijk gebied; of zij eenige kennis hebben van het bedrijf, waarop zij toezicht moeten uitoefenen, blijft daarbij op den achtergrond. Trouwens van de innerlijke waarde van dezen waarborg heeft niet veel meer gezegd te worden; de gebeurtenissen der laatste jaren hebben haar voldoende leeren kennen. Niet slechts hadden in de bewuste gevallen Commissarissen hun plicht verzuimd, maar zelfs in hun verslagen de directeuren geroemd, die zich jaren achtereen aan de schandelijkste misbruiken schuldig maakten! Wanneer dat geschied kon bij een hypotheekbank en financiële instellingen van overeenkomstigen aard, kan men nagaan, welke waarde dat toezicht heeft bij maatschappijen van levensverzekering, waar het bedrijf zooveel ingewikkelder is, en de uitkomsten worden opgesteld na samengestelde berekeningen, waarover slechts de deskundige kan oordeelen. Met den besten wil staan hier commissarissen machteloos tegenover voorstellen der directie, waarvan zij de beteekenis en gevolgen niet kunnen beoordeelen. Zij teekenen balansen zonder de samenstelling daarvan te kunnen nagaan, en beweren in hun verslag zich te hebben vergewist, „dat de als actief aangegeven bezittingen

der Maatschappij werkelijk aanwezig zijn". Maar over de waardeering van die bezittingen wordt dan wijselijk gezwezen; op dit punt komen wij nader terug.

Enkele maatschappijen meenen een waarborg aan te bieden door de bepaling, dat een paar Commissarissen door de verzekerden worden gekozen, terwijl de statuten bepalen, dat de wijze van verkiezing door de directie onder goedkeuring van commissarissen wordt bepaald. De uitvoering komt hierop neer, dat het tweetal door commissarissen uit hun midden wordt aangewezen; want al worden de verzekerden ter verkiezing op gelijke wijze opgeroepen als aandeelhouders voor een vergadering, hoe willen zij ooit van dit recht gebruik maken, waar zij niet slechts over alle deelen van ons vaderland, maar ook in verschillende landen en koloniën zijn verspreid? Het is een wassen neus, evenals de aanstelling van accountants en controleurs, aan wie de directie niet meer laat zien, dan zij oirbaar oordeelt. Hoe weinig waarde in deze controle is gelegen, blijkt, wanneer men ter onderlinge vergelijking de verslagen van verschillende maatschappijen naast elkander legt. Van éénheid van beginsel is daarbij geen sprake; de regel, die in het eene verslag wordt gevolgd, wordt in het andere afgekeurd; de balansen zijn wegens uiteenlopende samenstelling niet met elkander te vergelijken; slechts daarin komen zij overeen, dat uit geen van alle de ware financiële toestand is af te leiden. Een bureau, waar die balansen worden nagegaan en met elkander vergeleken bestaat niet; willekeur heerscht, waar orde en regelmaat op den voorgrond moesten staan. Hadden wij nog een vakpers op de hoogte van haar taak, wellicht zou men daarin het noodige licht zien opgaan, maar ook deze ontbreekt of staat ten dienste van de directiën, van wier welgevallen haar bestaan afhangt. Dit bleek mij nog onlangs op ongezochte wijze. Tegen een onzer levensverz.-maatschappijen had ik een ernstige bedenking; ik richtte haar ter plaatsing aan den redacteur van een vakblad. Nauwelijks had deze mijn stukje ontvangen of hij haastte zich daarmede naar de directie van die maatschappij. Deze wist hem te bewegen de plaatsing op te houden tot haar antwoord gereed was, zoodat het terstond daaronder kon worden afgedrukt. Hiermede in kennis gesteld, heb ik natuurlijk mijn opstel ingetrokken en zie voor het vervolg af van elke poging

om door middel van een vakblad te waarschuwen tegen handelingen eener maatschappij, of te wijzen op onjuistheden in de verslagen.

Hoe weinig zelfs directeuren en adviseurs van levensverz.-maatschappijen bij hun benoeming op de hoogte zijn van de werkzaamheden, die hun wachten, behoeft bij het ontbreken van elke voorbereiding tot die betrekking niet te worden aangetoond. Meesters in de rechten, officieren, doctoren in de wis- en natuurkunde worden als zoodanig aangesteld; aangelokt door de daaraan verbonden geldelijke belooning en emolumenten nemen zij de benoeming aan onder het bekende devies „wien God het ambt verleent, zal Hij de daartoe noodige krachten niet onthouden.“

Hebben aldus de persoonlijke waarborgen in deze geen of luttel waarde, met de zakelijke is het niet beter gesteld. In de eerste plaats komt daarbij in aanmerking het maatschappelijk kapitaal. Bij groote maatschappijen is dit gesteld op een millioen of meer, bij de kleinere op de helft daarvan en daalt zelfs af tot een ton. Ware dit kapitaal werkelijk gestort en mocht het dienen om tekortkomingen in de geldelijke verplichtingen te dekken, dan zou daarin nog eenige waarborg voor de richtige nakoming te vinden zijn. Maar hoe dit geenszins het geval is kan een inzage in de cijfer-tabellen van levensverz.-maatschappijen leeren. Bij verscheiden kleinere is van het maatschappelijk kapitaal 10 procent gestort, dat is f 10.000, voorwaar een magere waarborg tegenover verplichtingen, waarvan de waarde dit bedrag tien- en meervoudig overtreft! Ook bij grootere maatschappijen is de verplichte storting niet meer dan 10 of 20 procent; het overige is niet gestort, maar volteekend; is de nood aan den man, dan kan dit van de aandeelhouders opgevorderd worden; doch wat is hiervan te wachten in een crisis, wanneer het onderzoek achterwege is gebleven, of de aandeelhouder goed is voor zijn handteekening? Welk een rol het maatschappelijk kapitaal zal vervullen, wanneer werkelijk een tekort blijkt, dat aangevuld moet worden, is mij nooit duidelijk geworden; de wet wijst het niet aan en in de statuten, welke ik hierop heb nagelezen, is het evenmin te vinden. Hoe soms met vrijwillige stortingen, door voorzichtige aandeelhouders in goed vertrouwen gedaan, wordt gehandeld, is hierboven reeds meegedeeld. Maar wat beteekent zelfs

het ten volle gestorte maatschappelijke kapitaal van een millioen tegenover een vereischte reserve van 25 of 50 millioen, wanneer na onderzoek blijkt, dat daaraan 10 procent of meer ontbreekt? Ook omtrent dit punt leeren de brochures van d^r. von Reeken, die slechts tegen één maatschappij zijn gericht, merkwaardige bijzonderheden; zijn de daarin voorkomende opgaven en berekeningen juist (bij gebrek aan de noodige gegevens kan ik dit echter niet beoordeelen), dan is de bedoelde maatschappij veroordeeld, en kan haar ondergang niet uitblijven. Zijn zij niet juist, waarom worden zij dan niet weerlegd door blootlegging van zaken? Dit stilzwijgen moge passen tegenover anonyme aanvallen; doch waar de beschuldiger is een man, die zijn naam niet verbergt en dien naam gedurende een lange reeks van jaren in het maatschappelijk leven hoog heeft gehouden, daarbij geen ander doel heeft, dan licht te geven en te waarschuwen, past dit stellig niet.

Er is een maatschappij, die haar verzekerden als waarborg aanbiedt: pandrecht op de premiereserve, doch te vergeefs heb ik nagegaan en onderzocht, welke bijzondere waarborg hierin is gelegen. Stel een verzekerde vertrouwt de maatschappij niet langer en meent hiervoor goede gronden te hebben, hoe kan hij dan dat pandrecht gebruiken om zich zonder schade los te maken? Moet daarmede worden gewacht, tot de maatschappij in staat van faillissement verkeert, dan zal dat pandrecht niet veel baten, want dan heeft het aangeboden pand zijn waarde geheel of gedeeltelijk verloren. Kortom, wat heeft men aan een recht, dat niet in werking kan worden gesteld? Wat heeft men aan een wapen, dat men niet kan hanteeren?

Dat een koninklijke goedkeuring der tarieven, die men alsnog kan verkrijgen maar niet vereischt wordt, geen waarborg aanbiedt voor een goeden gang van zaken, behoeft niet meer te worden uiteengezet. Het is toch niet de vraag of de tarieven te hoog of te laag zijn, maar wel op welke wijze de ontvangen premiën worden besteed en of daarvan een voldoende bedrag wordt terzijde gelegd als waarborg voor toekomstige verplichtingen. En hiermede zijn wij genaderd tot het voornaamste punt in dit betoog: de premiereserve, de wijze waarop zij wordt berekend en hoe daar mede wordt gehandeld. Dit punt verdient nadere bespreking.

III.

„Voor een levensverz.-maatschappij is de berekening der premie-reserve een zaak van het allerhoogste gewicht” — aldus oordeelt mr. J. van Schevichaven in zijn werk „van leven en sterven, het verleden en heden der levensverzekering”, een voortreffelijk handboek voor de praktijk van het vak. Waar de schrijver zich echter waagt op het veld der theorie (hetgeen hij volgens eigen verklaring dan ook slechts doet met een bezwaard gemoed) is hij als gids onbetrouwbaar. Na den eersten druk van het werk heb ik mij verplicht geacht tegen zijn voorstellingen omtrent de premie-reserve op te komen ¹⁾; in den tweeden druk zijn wel eenige verbeteringen aangebracht, maar nu ook hierin nog de bewering wordt aangetroffen, dat de benaming „liquidatiefonds of iets dergelijks” juister benaming zou zijn voor die reserve, toont hij de juiste beteekenis daarvan niet te vatten.

Niet veel beter is de opvatting van m^r. C. L. Scott, die in zijn proefschrift, handelende over: „Rechten op de zoogenaamde reserve eener levensverzekering-onderneming” (1894) o. a. beweert „de nadeelige gevolgen, uit deze beide methoden (de zoogenaamde netto- en bruto-methoden) voortvloeiende, worden echter geheel vermeden, indien het bestuur der onderneming zich de moeite geeft de waarde der verschillende onderdeelen te berekenen, en zoodoende de fout vermijdt van bedragen, die reeds zijn vereffend, als toekomstige verplichtingen in de reserveberekening op te nemen. Wanneer men de contante waarde van den opslag op de netto-premie berekent, van die waarde het verbruikte deel aftrekt, en de rest reserveert, vermijdt men de bezwaren, aan de beide andere methoden verbonden”. Door dezen weg te volgen wordt de deur voor willekeur opengezet en reserveert men ten slotte eenvoudig wat men overhoudt, zonder na te gaan of dat overschot voldoende is, niet slechts voor de geldelijke verplichtingen der toekomst, maar ook voor de kosten, welke alsnog op de afgesloten contracten zijn te maken.

Het kan mijn doel niet zijn thans uitvoerig uiteen te zetten,

¹⁾ Zie in het jaarboekje voor 1897 uitgegeven door de Vereeniging voor Levensverzekering mijn opstel „Theorie en Praktijk”.

op welke wijze de premie-reserve eener levensverz.-maatschappij moet berekend worden. Voldoende moge zijn de opmerking, dat zulk een instelling met de spaarbank het karakter gemeen heeft, dat zij bewaart aan haar toevertrouwde gelden, waarvan zij verantwoording schuldig is. Met dit verschil evenwel, dat in de spaarbank gedeponeerde gelden ten allen tijde opvorderbaar zijn, hetgeen niet het geval is met de uitkeeringen eener levensverz. maatschappij.

Hier toch hangt de uitkeering samen met vooraf bepaalde omstandigheden, zoodat met vrij groote nauwkeurigheid aan het begin van het jaar kan worden berekend, welk bedrag aan uitkeeringen in den loop van het jaar is te wachten. In verband hiermede staat de waardeering der geldelijke bezittingen. Terwijl de spaarbank die waardeering moet wijzigen naar wisselende koersen, omdat zij ten allen tijde genoodzaakt kan worden haar bezittingen in contant geld om te zetten, is dit geenszins het geval met een pensioenfonds of levensverz.-maatschappij. Hier toch behoeft die omzetting niet verder plaats te hebben dan voor het bedrag dat in den loop van het jaar moet worden uitgekeerd, zoodat die omzetting geheel overbodig wordt, wanneer dat bedrag wordt overtroffen door de inkomsten van het jaar, zijnde de ontvangst aan premiën gevoegd bij die der rente. Zoo vindt men dan ook in de vijfjarige balanssen van het rijks-pensioenfonds uitvoerig uiteengezet, waarom de waardeering van het kapitaalbezit geen rekening houdt met den beurskoers mits de gewaardeerde waarde niet hooger wordt gesteld dan met den bij de berekeningen aangenomen rentevoet overeenkomt. Het evenwicht wordt in stand gehouden door een extra-reserve, die gelijk moet zijn aan het verschil van de aldus berekende waarde en de beurswaarde.

In de jaarverslagen onzer levensverz.-maatschappijen worden hieromtrent zeer verschillende wegen gevolgd. Terwijl de meeste volgens ouder gewoonte het kapitaalbezit waardeeren volgens de officiële beursnoteering op den datum der balans, verkiezen andere hiervoor den inkoopsprijs. De bewering is dan, dat zoolang de maatschappij niet genoodzaakt is om kapitaal te verkoopen, — welk geval zich bij toenemende premie-reserve voordoet — zij de waarde daarvan standvastig kan houden, zoolang, ook bij wisselenden koers, de rente regelmatig wordt uitbetaald.

Waar gelijk bij het rijkspensioenfonds, van den beginne af aan die weg is gevolgd, kan daartegen geen ernstig bezwaar worden gemaakt; doch waar een particuliere maatschappij jaren lang de waardeering heeft verricht volgens den beurskoers op den datum der balans, en dan plotseling overgaat tot den laatstgenoemden weg, omdat daardoor een ongunstige balans wordt omgezet in een balans, die een voordeelig saldo vertoont, wordt de zaak van bedenkelijken aard. Dan toch wordt niet een vast beginsel gehuldigd, maar dient de verandering slechts om den schijn te redden en te kunnen overgaan tot uitkeering van winst, die in werkelijkheid niet is verkregen. Dan is de verandering slechts te beschouwen als een bewijs van zwakheid, die door het volgen van den eenmaal ingeslagen weg aan het licht zou komen en nu achter een sluier wordt verborgen. Natuurlijk bemerkt de deskundige het motief, maar voor het publiek blijft het verborgen, wanneer over dit punt in het verslag wordt heengegleden. Maatschappijen, welke hierin verschillende wegen volgen, zijn niet met elkander te vergelijken, en een instelling die den eenmaal ingeslagen weg is blijven volgen, al vertoont zij daardoor voor een jaar een minder gunstig resultaat van haar werkzaamheden, kan heel wat solieder zijn dan een instelling, die door de aangegeven wijziging aan een ongunstige balans den schijn van een voordeelige wist te geven.

Dat de voor de berekening aangenomen rentevoet hierbij een grooten rol vervult, behoeft geen betoog; hij hangt met de wijze van waardeering van het kapitaalbezit ten nauwste samen. Lage waardeering komt overeen met hooger rentevoet en omgekeerd; hooge waardeering gepaard aan hoogen rentevoet is natuurlijk bedenkelijk. De laatste balans van het rijkspensioenfonds is berekend op een rentevoet zoowel van $3\frac{1}{2}$ als van 3 procent, doch op elke is de waardeering van het kapitaalbezit (voornamelijk nationale schuld) hiermede in overeenstemming gebracht en dientengevolge de extra-reserve vastgesteld.

Van niet minder belang is de tweede grondslag der reserveberekening, zijnde de sterftetafels. Dit belang is zoo hoog, dat daarbij het verschil tusschen berekening met netto- en bruto-premie in het niet verzinkt. Men kan toch de sterftetafels zoodanig kiezen, dat zij met bruto-premie hooger reserve geeft, dan een andere sterftetafel met netto-premie. Ook in dit opzicht

vertoonen onze levensverz.-maatschappijen volgens haar jaarverslagen de grootste verscheidenheid. Nauwelijks zijn er twee te vinden, welke hierin overeenstemmen. Daarbij acht de eene maatschappij het wenschelijk alle tarieven volgens dezelfde sterftetafel te berekenen, terwijl de ander voor verschillende tarieven ook andere sterftetafels aanneemt. De eene berekent volgens tafels (en rentevoet), die de hoogst mogelijke reserve geven, de andere kiest beide zoodanig dat de reserve wordt gedrukt; natuurlijk hangt dit samen met haar financiëele positie. Voor verzekeringen binnen de keerkringen acht de één het noodig een daarvoor meer geschikte sterftetafel te gebruiken, de ander vindt dit overbodig en scheert alle verzekeringen, waar ook gesloten, bij de berekening over één kam. Een maatschappij, die succursalen heeft in landen, waar een wetgeving op het bedrijf bestaat, is gedwongen de reserve voor de verzekeringen in elk land volgens de aldaar voorgeschreven regels te berekenen, zoodat haar reserve ontstaat door samenvoegen van uitkomsten eener bonte verscheidenheid van berekeningswijzen; haar bedrijf wordt onmogelijk, wanneer zulk een wetgeving eischt, dat niet slechts de reserve voor de in dat gesloten contracten, maar ook voor alle andere moet geschieden volgens de door haar gegeven voorschriften. In Engeland, Frankrijk en Duitschland zijn sterftetafels afgeleid uit de saamgevoegde waarnemingen der groote maatschappijen; bij ons bestaat niets van dien aard en handelt elke maatschappij, onafhankelijk van de andere, naar eigen goedvinden.

De oudste dezer maatschappijen heeft onder deskundige leiding met veel zorg een sterftetafel uit haar ondervinding afgeleid en deze gepubliceerd, zoodat zij kan dienen bij de reserve-berekening van haarzelven en ook voor dit doel door andere kan worden aangewend. Doch wat te zeggen van een maatschappij, die volgens haar jaarverslag beweert de reserve-berekening te hebben opgesteld volgens tafels, die uit haar ervaring zijn afgeleid, maar zorgvuldig verzwijgt, welke uitkomsten die ervaring heeft opgeleverd, op welke wijze daaruit sterftetafels zijn afgeleid en hoe die tafels er uitzien? Daar wordt dus het wetenschappelijk onderzoek terzijde gesteld voor willekeur, en is dientengevolge de op zulk een wijze afgeleidde reserve van bedenkelijken aard; want controle is hier onmogelijk. Een goed berekende reserve moet bestaan uit minstens twee deelen; het eerste en voornaamste

deel bevat de waardeering der verplichtingen, verminderd met die der op de gesloten contracten als nog te betalen premiën. Het tweede is van meer ingewikkelden aard, het bevat de contante waarde van den opslag, welke op de premiën is gelegd voor onkosten en winst en dient om de kosten te betalen, welke alsnog op de gesloten contracten vallen, alsmede de winst voor de verzekerden, welke hierop aanspraak hebben. Waren deze kosten regelmatig verdeeld over de periode gedurende welke de contracten loopen, dan zou de berekening eenvoudig zijn; doch dit is niet het geval. De kosten vallen voor het grootste gedeelte bij het sluiten van het contract en betreffen dan het agentenloon, dat terstond bij of kort na het sluiten van het contract wordt voldaan. Toch blijven nog kosten te maken aan directie, toezicht, administratie enz. Daarvoor moet een deel gereserveerd worden. Geschiedt dit niet, of blijkt dit niet uit hetgeen omtrent de reserve-berekening wordt meegedeeld, dan wordt de zaak van bedenkelijken aard; want dan blijkt hieruit, dat de maatschappij den geheelen opslag, dus ook het gedeelte dat nog op de gesloten contracten moet betaald worden, heeft verbruikt, en dus de administratie der reeds gesloten contracten voert ten koste van nog te sluiten contracten. Is onder deze omstandigheden de maatschappij genoodzaakt tot likwidatie van haar geheele, of van een gedeelte van het bedrijf, dan is hiervoor geen geld meer in kas en ook niet te wachten, hetgeen van een failliet slechts weinig verschilt. Dan blijkt ook het gevaar van de waardeering van het kapitaalbezit volgens den inkoopsprijs, want dan moet dit kapitaal geleidelijk in klinkende munt worden omgezet en kan dus het verschil tusschen de gewaardeerde en de werkelijke waarde tot groote verliezen lijden. Zoekt men derhalve in de balans of haar toelichting te vergeefs de contante waarde van het gereserveerd deel van den opslag, maar vindt men daarentegen de waarde van een werkelijk bezit, als het mobiliair en materiëel, op f 1.— uitgetrokken, dan bestaat een toestand, waarvan het bedenkelijke als achter een nevel blijft verborgen.

IV.

Aldus blijkt, hoe een maatschappij van levensverzekering in

staat van faillissement kan verkeerren, lang vóór dit uit haar verslagen kan worden afgeleid. Zoolang zij haar betalingen voortzet, zal geen verzekerde er over denken het faillissement aan te vragen, al heeft hij tegen haar handelingen ernstige bedenking. En hoe een aandeelhouder onder deze omstandigheden noch bij den minister van justitie, noch bij de rechterlijke macht gehoor vindt, kan de lezing der brochure van dr. von Reeken leeren.

Wat baat het of het bestuur der maatschappij actuarissen en accountants aanstelt om balansen op te stellen, het kapitaalbezit te waardeeren, de administratie te controleeren, wanneer het de uitkomsten van het onderzoek verzwijgt of in een valsch daglicht stelt? Hoe te oordeelen over een maatschappij, die in haar verslagen wel melding maakt van haar succursalen in verschillende landen, maar zorgvuldig verzwijgt, dat zij in een ander rijk een zelfstandige maatschappij heeft opgericht, waarin een deel van het reservekapitaal is belegd?

Terwijl de eene maatschappij in het jaarverslag uitvoerig meedeelt, uit welke bestanddeelen haar kapitaalbezit bestaat en hoe die deelen zijn gewaardeerd, hult een andere zich omtrent deze belangrijke aangelegenheid in een bedenkelijk stilzwijgen. Leidt de jarenlang gevolgde weg tot een voorstelling, die een ongunstigen toestand aan het licht brengt, dan plotselinge overgang tot een anderen weg, die hem een gunstigen schijn verleent! Is door gewaagde speculatiën de waarde van het bezit volgens den aangenomen maatstaf gedaald, dan maar een anderen maatstaf verkozen, volgens welken het verlies aan het oog van aandeelhouders en verzekerden wordt onttrokken, die niet eens kunnen nagaan of de handteekeningen onder het gedrukt verslag overeenstemmen met die, welke in de boeken voorkomen!

Ziedaar den toestand van het levensverzekeringbedrijf ten onzent, waarop met aandrang moet gewezen worden, opdat eindelijk de wetgever wakker worde geschud en een regeling samenstelt, die aan de genoemde misbruiken voor goed een einde maakt.

Van welken aard moet deze regeling zijn?

Dat hieromtrent tusschen deskundigen groot verschil van meening bestaat, kan worden afgeleid uit de rapporten, welke

door staatscommissiën en besturen van particuliere vereenigingen zijn uitgebracht en de meest heterogeene voorstellen omtrent een wettelijke regeling van het bedrijf bevatten.

Twee stelsels treden daarbij op den voorgrond. Korthedshalve zullen wij ze hier het duitsche en engelsche stelsel noemen. Bij het duitsche, geldende over het geheele rijk, nog slechts enkele jaren in werking, is de macht geconcentreerd in een bureau, resideerende te Berlijn. Dit bureau geeft voorschriften omtrent alles wat op het bedrijf betrekking heeft; bij niet strenge navolging daarvan wordt de vergunning ingetrokken. Zoo moet de reserveberekening geschieden volgens voorgeschreven regelen, evenzoo de geldbelegging. Ambtenaren van het bureau komen aan het kantoor der maatschappij om inzage te nemen van de boeken en zich daardoor te overtuigen, dat de voorgeschreven regelen stipt worden nageleefd. Zoo moet de premie-reserve in orde zijn en mogen slechts bepaald aangewezen fondsen voor belegging worden aangewend. Geldt het een buitenlandsche maatschappij, die een succursale in het duitsche rijk heeft gevestigd, of wil vestigen, dan komt zulk een ambtenaar ten kantore om zich te overtuigen, niet slechts dat de reserve in orde is voor die succursale, maar ook voor het geheele verdere bedrijf. Want, aldus redeneert het bureau, beantwoordt de geheele reserve niet aan de door ons vastgestelde regelen, dan dreigt gevaar ook voor de duitsche succursale, en dat gevaar moeten wij voorkomen. Aldus strekt zijn toezicht zich uit zelfs over de verzekeringen binnen de keerkringen. Toen ik mij eens op het centraal-bureau te Berlijn bevond om eenige inlichtingen te geven omtrent de grondslagen voor dat gedeelte van het bedrijf, dat ten onzent bloeit en in Duitschland nog nagenoeg onbekend is, kon ik bij de hoofdambtenaren geen gehoor vinden. Omtrent de sterfteverhoudingen onder de in onze oost-indische kolonie gevestigde landgenooten had ik door mij bewerkte tafels meegebracht in de meening, dat eenige inlichting hieromtrent hun niet onwelgevallig zijn. Hoe zag ik mij hierin bedrogen! Ik kon hierover niet aan het woord komen; onderzoekingen omtrent dit onderwerp hadden zij niet van noode; hoewel onbekend met het onderwerp, hadden zij ook hieromtrent regelen vastgesteld, aan welke men zich houden moest en van welke geen afwijking werd

veroorloofd — onverrichter zake kon ik naar huis gaan!

Zulk een stelsel van staatstoezicht moge voor Duitschland gewenscht zijn en door de daar heerschende traditie omtrent de verhouding tusschen staatsambtenaren en het particuliere initiatief geen aanstoot geven, bij ons kan het onmogelijk worden ingevoerd. Reeds heeft de ervaring geleerd, dat het deutsche stelsel van staatsbedrijf en staatstoezicht bij ons faalt en tot groote misrekening leidt, en zoo zou de invoering daarvan ten opzichte der particuliere levensverzekering zonder twijfel afstuiten op het onafhankelijkheidsgevoel van het nederlandsche volk. Het zou ook trouwens niet baten. Waar ten onzent van regeeringswege toezicht wordt uitgeoefend op pensioenfondsen, openbaart het zich dikwijls in het angstvallig terughouden van maatregelen, die ten bate der deelgenooten door het bestuur waren voorgesteld. Soms wordt beschikt over aan het fonds behorende gelden en het bestuur tot uitkeering daarvan bij koninklijk besluit gedwongen. Noch aan het departement van financiën, waaronder het pensioenfonds is gebracht, noch in den raad van state, wiens advies in twijfelachtige gevallen wordt ingeroepen, zijn personen te vinden, die op de hoogte zijn van ingewikkelde pensioenskwestiën, en zoo staat het bestuur machteloos tegenover inbreuk op de belangen, welke hem zijn toevertrouwd.

Het is thans niet de geschikte gelegenheid om dit punt in bijzonderheden te behandelen; slechts werd het aangehaald om aan te toonen, (voor zoover dit nog noodig mocht zijn) hoe ongeschikt een staatscollege is om invloed uit te oefenen op een particulier handelsbedrijf, om daaraan voorschriften te geven en voor de handhaving daarvan te zorgen. Bij de rechterlijke macht kan het toezicht evenmin ondergebracht worden, aangezien ook daar niet de personen worden aangetroffen, die tot een onafhankelijk oordeel in staat zijn.

In tegenstelling met het deutsche, berust het engelsche stelsel op verplichte openbaarheid. De verslagen der maatschappijen moeten in voorgeschreven vorm worden gebracht en daarna gepubliceerd, terwijl het oordeel aan het publiek blijft overgelaten. Hierbij mag echter niet uit het oog worden verloren, dat ten opzichte der levensverzekering aldaar opgewekt leven en hooge ontwikkeling bestaan. Daar bestaat reeds vele

jaren een vereeniging van deskundigen, die door haar voortreffelijken arbeid gezag heeft gekregen en een tijdschrift uitgeeft, dat tot het beste behoort van wat op dit gebied verschijnt. Van haar gaan uit sterftetafels, die uit de ervaring van de groote maatschappijen zijn afgeleid en met in achtneming van wetenschappelijke regelen bewerkt, zoodat zij veilig tot grondslag van tarief- en reserveberekening kunnen aangenomen worden; zoo is de vereeniging op haar gebied gezaghebbend en wordt als zoodanig ook door de regeering erkend. De maatschappij, welke het waagt, van de door haar gestelde regelen af te wijken, zou worden gesignaleerd, en daardoor haar invloed op het publiek verliezen.

Van zulk een toestand is bij ons weinig of niets te bespeuren. Wel werpen zich velen als deskundigen op, doch slechts weinige van hen verdienen werkelijk dien naam, en deze zijn aan verschillende rijks-, gemeente- of particuliere instellingen verbonden, wier bijzondere belangen zij bevorderen; hierdoor missen zij echter de onafhankelijkheid, noodig om in het algemeen belang op te treden. Gelijk reeds werd opgemerkt, missen wij ook een hoogstaande en onafhankelijke vakpers, die zonder aanzien des persoons een beoordeelend verslag geeft van hetgeen tot haar kennis komt. Zoo kan ook het engelsche stelsel niet ongewijzigd op onzen toestand worden aangepast.

In Engeland is het beginsel der levensverzekering in alle rangen en standen doorgedrongen, maar bij ons is dit geenzins het geval. Miskennis van haar heilzame strekking, vooroordeel omtrent de toepassing, wantrouwen hier, te groot vertrouwen daar in de instellingen, die haar tot doel hebben, beletten de algemeene werking. Niemand zal er aan denken van een brand-assurantie-maatschappij een deel der betaalde jaarpremiën terug te vorderen, op grond dat men al die jaren geen brand heeft gehad, doch bij de levensverzekering doen zich zulke gevallen herhaaldelijk voor. Zoo herinner ik mij den erfgenaam eener oude tante, die kort voor haar overlijden een lijfrente had gesloten; hij vorderde van de maatschappij ontbinding van dit contract met terugbetaling van de hiervoor betaalde som, omdat zijn tante, indien zij geweten had dat haar dood zoo spoedig zou volgen, het contract waartoe zij door een bevriend agent was overgehaald, wel niet zou gesloten hebben. De weigering

der maatschappij maakte hem zoo boos, dat hij zwoer haar op alle wijze te zullen tegen werken! Een ander had een contract voor een weduwepensioen gesloten en toen zijn vrouw vóór hem stierf, eischte hij teruggave der bedoelde premiën, omdat anders de maatschappij ze als louter winst zou opstrijken! Beide eischers behoorden tot de ontwikkelde klasse der maatschappij. Nog onlangs trof ik iemand aan, die bezig was, de tariefboekjes van verschillende maatschappijen te vergelijken om na te gaan waar hij voor een contract van lijfreute het goedkoopst terecht kon. Een gering verschil in prijs deed de balans tot een dezer overhellen, en toen ik hem vroeg, of hij ook gelet had op de soliditeit dezer maatschappijen, betoonde hij zich verbaasd over die vraag, zonder te beseffen hoeveel van de beantwoording afhing. Een ander had een contract van uitkeering bij overlijden gesloten, na eenige jaren moest het wegens wanbetaling van premie worden geroyeerd en toen zijn gezondheid begon te wankelen vroeg hij een vernieuwing van het contract. Dat van de zijde der maatschappij een nieuw gezondheidsonderzoek tot voorwaarde werd gesteld, vond hij onbillijk en wilde zich daaraan niet onderwerpen. Waar een contract na eenige jaren te hebben geloopt wordt afgekocht, wordt de afkoopsom in den regel te laag geoordeeld onder de bijvoeging, dat de maatschappij zich op onbehoorlijke wijze verrijkt. Hier tegenover stellende de misbruiken waaraan maatschappijen zich schuldig maken, zou het onraadzaam zijn het engelsche stelsel ten onzent in te voeren. Enkele openbaarheid zonder toezicht en controle is onder deze omstandigheden niet aan te bevelen, zoodat een tusscheustelsel de voorkeur verdient. Zonder in bijzonderheden af te dalen, waartoe de tijd nog niet gekomen is, wil ik thans eenige hoofdpunten van zulk een stelsel onder de aandacht brengen.

De vestiging van een rijksbureau is daartoe onmisbaar. Wel zal het moeilijk zijn voor de samenstelling daarvan geschikte personen te vinden, omdat alsnog weinige deskundigen onafhankelijk zijn van één particuliere maatschappij, doch deze moeilijkheid moet door het toekennen van een ruim honorarium overwonnen worden. Door dat bureau moeten alle aanvragen tot het vestigen van nieuwe maatschappijen onderzocht worden om na te gaan, of zij in alle deelen voldoen aan de eischen,

welke daartoe bij de wet moeten gesteld worden. Want thans gaat zulk een vestiging veel te gemakkelijk; nieuwe maatschappijen worden opgericht en verkrijgen daartoe de koninklijke goedkeuring, zonder de persoonlijke en financiële waarborgen, die onmisbaar zijn voor een goed beheer. Een waarborg-kapitaal moet bij de vestiging zijn gestort, en niet slechts volteekend. In de statuten moet streng worden nagegaan, of zij voldoende waarborg geven voor een richtig beheer. Zij moeten bepalingen bevatten omtrent later aan te brengen wijzigingen, opdat niet, gelijk in het hiervoor aangehaalde geval, de aandeelhouders worden verrast door de meedeeling van wijzigingen, die inbreuk maken op hun rechten. Zij moeten dus te voren in kennis worden gesteld met de voorgestelde wijzigingen, en den dag waarop zij aan de orde komen, opdat zij zich tot een ernstige behandeling kunnen voorbereiden.

De jaarverslagen moeten naar voorgeschreven model worden samengesteld; zij moeten bevatten een nauwkeurige opgaaf van de wijze, waarop de premie-reserve is berekend; de sterftetafels die daarbij tot grondslag hebben gediend mogen niet op eigen gelegenheid zijn samengesteld, maar moeten door het bureau zijn goedgekeurd en algemeen bekend gemaakt. Duidelijk moet zijn aangewezen, op welke wijze in verband met den gekozen rentevoet daaruit de premiereserve voor verschillende tarieven is afgeleid met zoodanige opgaven omtrent de gesloten contracten, dat zij daaruit kan worden geverifieërd. Verder moet daaruit blijken, welke som van de contante waarde van den opslag reeds is verbruikt en welk deel alsnog voor verdere administratiekosten dezer contracten is gereserveerd. Is aan de verzekerden onder bepaalde voorwaarden winst op hun contract toegezegd dan moet blijken, welk bedrag hiervoor is gereserveerd. De waardeering van het kapitaalbezit moet niet naar willekeur kunnen geschieden, zoodat een maatschappij niet het eene jaar den inkoops prijs, een ander jaar de beurswaarde op bepaalden datum aanneemt, maar een vaste voor alle maatschappijen geldende maatstaf worden aangelegd met nauwkeurige opgaaf van de verschillende deelen van het vermogen en de waardeering daarvan. Heeft de maatschappij aandeelen in andere binnen- of buitenlandsche maatschappijen, dan moet dit met de noodige opgaven worden vermeld. Aldus moet niet verborgen kunnen

blijven of de maatschappij de haar toevertrouwde gelden ook gebruikt voor gewaagde speculatiën, maar moet blijken, dat zij deze gelden beheert met de uiterste zorg, doordrongen van het besef dat zij deze gelden vroeger of later met de daarop gevallen rente moet uitkeeren.

Het rijksbureau brengt jaarlijks verslag uit van haar bevin-
dingen en wijst daarin op leemten, die het bij zijn onderzoek
heeft aangetroffen. Opdat een ieder zich van de soliditeit der
maatschappij, bij welke hij belang heeft, kunne overtuigen,
wordt dit verslag algemeen verkrijgbaar gesteld. Meent een
aandeelhouder of verzekerde tegen een maatschappij beklag te
hebben, dan moet hij zich met gemotiveerd verzoek tot het
bureau kunnen wenden, en dit in staat worden gesteld de zaak
grondig te onderzoeken. Daartoe moet het de macht hebben de
boeken der betrokken maatschappij nauw keurig na te gaan en
als gevolg daarvan omtrent het rechtmatige of ongegronde der
klacht uitspraak te doen. Bij weigering der maatschappij om
aan de uitspraak van het bureau gevolg te geven moet de straf
zijn: intrekking der concessie.

Het bureau moet niet slechts uit administratieve, maar ook
uit wetenschappelijke elementen zijn samengesteld. De laatste
moeten zorgen voor een behoorlijke statistiek, waaruit na ver-
loop van tijd sterftetafels worden samengesteld. Daarbij komt
ook in aanmerking een afzonderlijke statistiek van verzekerden
binnen de keerkringen. Want door gemis van samenwerking
onzer maatschappijen, door de kleingeestigheid, die belet hierop
betrekking hebbende gegevens openbaar te maken, laat een
dergelijke statistiek nog steeds op zich wachten, terwijl zij toch
van hoog belang is, niet slechts voor verzekeringen in onze
koloniën, maar ook voor de kennis van den socialen toestand
der aldaar vertoevende gezinnen.

Tot bevordering van den wetenschappelijken grondslag in ons
verzekeringswezen, die thans maar al te veel te wenschen
overlaat, moet van regeeringswege meer worden gedaan door
het openen van cursussen, het instellen van examens, waar-
van het diploma recht geeft als deskundige (actuaris) op te
treden. Dit als in Engeland aan een particuliere instelling
over te laten, gaat bij ons niet aan. Zoo lang het baantje
wordt beschouwd als een uitweg voor hen, die bij het onder-

wijs niet te recht kunnen, of daar mislukt zijn, kan de positie niet opgeheven worden tot het peil, waarop zij moet staan. De actuaris eener maatschappij moet niet zijn de dienaar der directie, zelfstandig moet hij optreden en zijn verslag, buiten invloed van het bestuur opgesteld, algemeen worden bekend gemaakt. Hierdoor moet blijken, welk gebruik de directie van die uitkomsten heeft gemaakt bij het opstellen der balans, zoodat een ongeoorloofde afwijking in het licht treedt. Aan een maatschappij, waar de directie zelve als deskundige optreedt en de grondslagen der berekening wijzigt naar de uitkomsten, die zij wenscht te verkrijgen, moet alle vertrouwen worden ontzegd.

Wordt aldus bij ons van staatswege controle ingevoerd, dan leidt het geen twijfel, of hoe licht het juk ook zij, dat wordt opgelegd, verscheidene maatschappijen grondige herziening moeten ondergaan en anders het bedrijf moeten staken. Bevat het boekje van dr. von Reeken waarheid, dan zal dit het geval zijn met de door hem aangevallen maatschappij; andere, waarvan de toestand niet beter is, zullen volgen. Een belangrijk tekort in de reserve kan door wijziging van statuten en reglementen niet worden aangevuld, langs dien weg kan slechts de schijn worden gered, maar daartoe zal de staatscontrole zich toch niet leenen. Velen zullen dan gevoelig getroffen worden en de straf ondergaan voor misplaatst vertrouwen; maar de bodem zal worden gezuiverd van woekerplanten en vrij worden gemaakt voor cultuur van beter gehalte. Dan eerst zal de heilzame werking der levensverzekering zich kunnen ontwikkelen, en doordringen in alle kringen der maatschappij. Waar de toekomst van houderde gezinnen met deze zaak samenhangt, mag de staat zich niet langer onttrekken aan den plicht om een wettelijke regeling tot stand te brengen en dan onverwijld de maatregelen te nemen, die daarbij worden voorgeschreven. Eerst dan zal ten onzent de levensverzekering aan haar verheven doel kunnen beantwoorden.

V.

Ik kan van mijn onderwerp geen afscheid nemen, zonder nogmaals terug te komen op het bovenvermelde werk van mr. J. van Schevichaven: van Leven en Sterven. Het bevat toch

een voorstelling van den gang van zaken bij een levensverz.-maatschappij, waarmee ik mij geenszins kan vereenigen. Om hieromtrent elk misverstand weg te nemen, zal ik beginnen met de eigen woorden van den schrijver aan te halen.

In het tweede hoofdstuk handelende over „de grondslagen der tegenwoordige levensverzekering-maatschappijen” (bladz. 59 van den tweeden druk) komt het volgende voor:

„Geen Maatschappij ter wereld kan zeggen, dat haar vooruitgang eeuwig zal zijn, evenmin als een mensch zou kunnen beweren, steeds in krachten te zullen toenemen tot in eeuwigheid. Ieder organisme heeft zijn periode van opkomst, van een toename der krachten, daarop een tijd van algeheele, volle ontwikkeling, en eindelijk een tijdvak van langzaam verval, dat met den dood eindigt. Zoo heeft elke onderneming — werkelijk niet alleen een Levensverzekering-Maatschappij! — een tijd van opkomst, van hoogsten bloei en vervolgens van verval, dat ook bij haar met den dood eindigt. Het komt er maar op aan, dat zij, wanneer haar laatste uurtje geslagen is, aan niemand een cent te kort gedaan heeft, evenals een mensch slechts dan een eervollen dood sterft, wanneer hij weet, voor de afbetaling van al zijn schulden zorg gedragen te hebben. Dat nu kan geen Levensverzekering-Maatschappij zonder een voldoende reserve: anders wacht haar een smadelijk omkomen door faillissement.”

Deze vergelijking acht ik onjuist, en de daaruit getrokken conclusie bedenkelijk. Een goed ingerichte maatschappij is niet te vergelijken met een levend organisme, als mensch, dier of plant, dat na een periode van bloei tot afsterven is gedoemd. Veeleer is zij te vergelijken met een samengesteld mechanisme, waarvan de deelen, die zijn afgesleten of op andere wijze onbruikbaar geworden, telkens worden vernieuwd, bevestigd en zoo dikwijls de gelegenheid zich voordoet, verbeterd, zoodat geen enkele reden bestaat om aan de voortzetting der werking te twifelen. De daarbij werkzame personen vallen af door sterven of uittreding, maar de instelling zelf blijft voortbestaan en wordt bij goed beheer telkens versterkt door nieuwe krachten. Doch: *omnis comparatio claudicat*, zoo ook hier. Liever doe ik dus afstand van elke vergelijking, om de zaak zelf in het oog te vatten. Dan beweer ik, dat een goed ingerichte levensverzekering-maatschappij geen periode van verval behoeft te kennen, daarmee althans geen rekening behoeft te houden.

Zal zij dan voortdurend in bloei toenemen, zullen haar kapitalen steeds blijven aangroeien zonder grens? Geenszins. Zij zal naderen tot een grens, die in de wetenschap stationnaire toestand wordt genoemd. In dezen toestand zal een evenwicht zijn bereikt, waarbij inkomsten en uitgaven nauwkeurig tegen elkander opwegen, het reserve-kapitaal een maximum heeft bereikt, waarvan de rente voldoende is om het verschil tusschen de verplichte uitkeeringen en de ontvangst aan premien te dekken. Zulk een toestand kan onbepaalden tijd voortduren; bij goed beheer is het einde hiervan niet te voorzien. Fluctuatien kunnen hierbij voorkomen, gevolg van uitwendige omstandigheden, waardoor de balans, die het evenwicht aanwijst, iets rijst of daalt, maar het zijn kleine schommelingen, waaruit na eenigen tijd het evenwicht weer glansrijk te voorschijn komt.

Nemen wij tot verduidelijking dezer voorstelling als voorbeeld de lijfrenten. Bij een maatschappij, die jaarlijks een aanzienlijk bedrag aan lijfrenten sluit, zal het kapitaal aanvankelijk sterk toenemen, omdat in de eerste jaren het bedrag aan koopsommen aanmerkelijk overtreft hetgeen aan lijfrenten moet worden uitbetaald. Maar bij geregelde voortzetting zal het verschil kleiner worden en eindelijk — hoe groot het jaarlijksch bedrag ook moge zijn — tot nul naderen. Dan wordt elk jaar evenveel aan lijfrenten uitbetaald als aan nieuwe koopsommen en renten wordt ontvangen. De premie-reserve voor deze lijfrenten is dan tot een standvastig bedrag geklommen, waarvan de rente juist voldoende is om het verschil tusschen jaarlijks uit te keeren lijfrenten en de ontvangst aan koopsommen te dekken. Bij geregelde gang van zaken is zulk een stationnaire toestand vooraf te berekenen; dit is o.a. geschied in de toelichting der wetenschappelijke balansen van het rijkspensioenfonds en zou ook kunnen geschieden bij een levensverzekering-m., zoodra de gang van zaken eenige regelmaat vertoont. Hoe weinig dit echter het geval is blijkt uit de jaarverslagen onzer maatschappijen, waarvan de meeste nog te kort in werking zijn om tot eenigen regel te kunnen besluiten. Dit kan eerst geschieden, nadat een menschengeslacht is voorbijgegaan; vandaar dat de strenge mathematische wetenschap moet worden te hulp geroepen om toekomstige verplichtingen te berekenen en zij, die zich op dit gebied niet thuis gevoelen, ook niet tot oordeelen in staat zijn.

Van daar dat zij, die beweren hoe de reserve eenvoudig ontstaat door de ontvangen premiën te verminderen met hetgeen is uitgegeven aan uitkeeringen en onkosten, haar beteekenis voorbijzien en zich op een gevaarlijken dwaalweg bevinden, die, zij het in een verre toekomst, op faillissement uitloopt. Wanneer een spaarbank aldus handelt, zou het terstond in het oog springen en zouden maatregelen beraamd worden om het gevaar te keeren. Bij de levensverzekering is de zaak hetzelfde; slechts wordt het veel moeilijker den waren financieëlen toestand na te gaan en het evenwicht te bewaren. Daarentegen is het hier — althans bij den wettelozen toestand, waarin wij in dit opzicht verkeeren — vrij gemakkelijk om een bedenkelijken toestand te verbloemen, te handelen alsof de zaak in bloei verkeert, terwijl de kiem der ontbinding aanwezig is, die na korter of langer tijd tot een droevig einde leidt. Want de ondergang eener levensverzekering maatschappij beteekent een ramp voor vele gezinnen, waar gerekend wordt op toekomstige uitkeering en in geval van nood op levensonderhoud voor den ouden dag. Zoo mag de wetgever niet langer aarzelen om maatregelen te nemen die dit hooge sociale belang regelen en de zekerheid geven, die thans ten eenenmale ontbreekt. Van die taak mag hij zich door opgeworpen excepties niet laten terughouden — zij is moeilijk te volbrengen, maar een goed einde zal den arbeid kronen. Dan eerst zal de levensverzekering haar hoog doel kunnen bereiken en haar aandeel dragen in de ontwikkeling van een gezond sociaal bestaan.

Dat een levensverzekering-maatschappij niet als een organisme na korter of langer tijd behoeft af te sterven, maar voor een onbepaalden tijd in bloei kan toenemen, berust niet slechts op theoretische gronden. Een practisch bewijs voor de stelling ligt thans vóór mij. Het is een boek getiteld: *Gedenkboek ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan der Hollandsche societeit van levensverzekeringen 1807—1907*. De voortreffelijke vorm (gelijk wij van de firma Enschedé te Haarlem gewoon zijn) stemt overeen met den belangrijken inhoud. Het werk vormt daardoor een lichtpunt in de nederlandsche litteratuur over dit onderwerp. Bezadigd in hooge mate, wordt niet afgegeven op andere maatschappijen, maar duidelijk uiteengezet op welke grondslagen deze maat-

schappij werd gevestigd en hoe zij zich heeft ontwikkeld. Na het bestaan van een eeuw zijn geen sporen van teruggang te ontdekken; daarentegen staat zij thans in vollen bloei, die door verstandig beleid zal stand houden voor een onbepaalde toekomst. Behalve den gelukwensch, dien ik het Bestuur na den feestdag deed toekomen, mag ik niet nalaten den raad te geven: wil nu ook meer openbaarheid geven aan de financieële grondslagen, waarop de maatschappij rust, en de zekerheid, die een eervol bestaan gedurende een eeuw geeft, versterken door openhartige blootlegging van den actueelen toestand. Daarentrent toch zijn de gepubliceerde jaarverslagen en balansen onvoldoende, want de opgaven, die noodig zijn om den financieelen toestand nauwkeurig te kunnen nagaan, zijn daaruit niet af te leiden.

Overigens vereenig ik mij geheel met de conclusie van het boek, die ik tot slot dezer beschouwing gaarne overneem: „De levenskansen van Maatschappijen zijn niet als die der menschen; zij verminderen niet met het klimmen der jaren en storen zich evenmin aan jeugd of aan grootheid en roem, maar wel is voor de nuttigste instellingen het langste leven weggelegd.”

's Gravenhage, September 1908.

P. VAN GEER.
